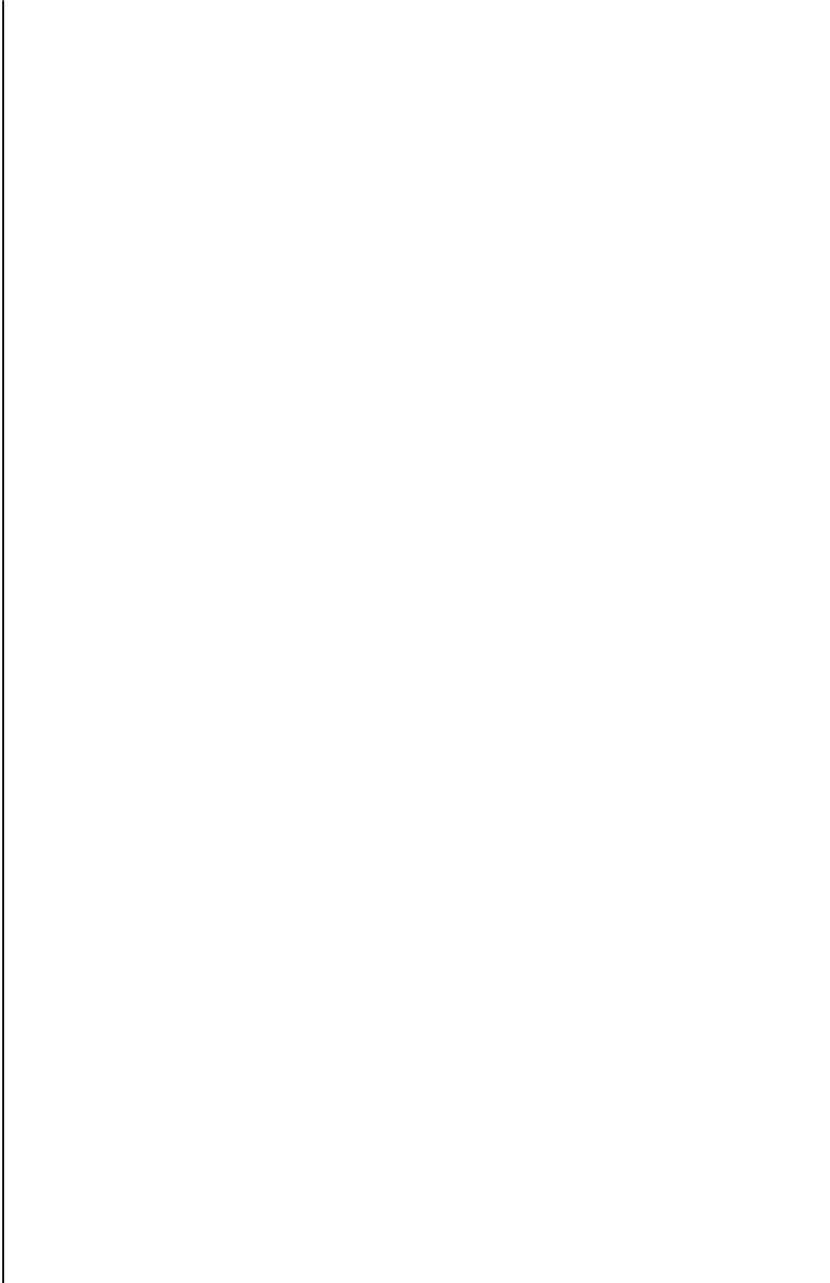

„Francozi! umrjem nedolžen; odpuščam vsem sovražnikom iz
srca, ter želim, da bi Francosko“

S prestola na morišče

ali

Nesrečna kraljeva rodbina.

☞ Zgodovinska povest. ☞

Iz nemškega prosto poslovenil

☞☞ **Dominicus.** ☞☞

○ Tretji natis. ○

== V LJUBLJANI. ==

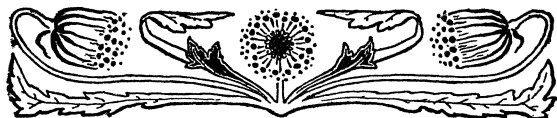
Založil in izdal Janez Giontini.

1907.

175180

УД 1367/1963

Zgodovinska črtica o kralju Ludoviku XVI.

Kralj Ludovik Kapet XVI., vnuk Ludovika XV., kralja francoskega, se je porodil dné 28. avgusta 1754, dne 15. maja 1770 se je poročil s štirinajst in pol leta staro Marijo Antonijo, hčerjo avstrijske cesarice Marije Terezije. Ko je dne 10. maja 1774 umrl Ludovik XV., prevzel je vlado mladi Ludovik XVI.; vladal je do l. 1792. Bil je jako pošten in varčen, ter je imel najboljšo voljo, izboljšati tedanji žalostni stan francoske države; pa manjkalo mu je stanovitosti in doslednosti.

Iz teh napak je izviral francoska prekucija ali revolucija, ki je uničila kraljevo oblast in tudi slabotnega kralja.

Tedanji francoski pisatelji so v premnogih spisih izpodkopavali veljavo države in cerkve; ti dve oblasti ste gospodovali do tedaj ljudstvu, sedaj pa ste izgubili ves vpliv nanje.

Izginilo je vse spoštovanje, in ljudstvo je črtilo dvor, posebno pa lahkoživo kraljico Marijo Antonijo. Dobrohotni Ludovik XVI. je skušal odpraviti vse neprilichnosti in je prisiljen po denarnih stiskah dne 17. junija 1789 sklical narodno skupščino. To skupščino je skušal pridobiti, ter jo je hotel, ko se je upirala, razpustiti.

S tem se je začela prekucija. — Dne 14. julija se je zbralo kakih štirideset tisoč ljudi, in oboroženi s palicami, sulicami, sabljami in samokresi, so drli proti vojaški orožnici, vlomili vrata ter pobrali čez trideset tisoč pušek in dvajset topov.

In ni je bilo več moči, ki bi mogla ukrotiti razkačene divjake. Drvili so naravnost proti državni ječi „bastilja“ imenovani. Bastilja je bila mala trdnjavica, ograjena z močnim zidom in ojačena s stolpi za brambo. Ko je besna druhal začela razgrajati okolo trdnjave, je dal trdnjavski poveljnik v strah na stolpu zažgati top. To pa je upornike tako razdražilo, da so pretrgali železne verige, spustili most, ter prilomastili v prvo dvorišče. Da bi jih umiril, razvil je poveljnik belo zastavo in jih obvestil, da jim bo odprl trdnjavo, če sme oditi on in straža. Toda za vse to se je malokdo zmenil. V tem so preplašeni stari vojaki sami odprli vrata. Kakor divje zveri

so uporniki planili na nje, pomorili večino stražnikov, poveljniku odsekali glavo, bastiljo pa popolnoma razrušili. Ubili so tudi mestnega župana, ki je bil prišel na bojišče, da bi jih potolažil. Poveljnikovo in županovo glavo so nasadili na dolge sulice ter ju kot znamenje zmage nosili po mestu.

To se je zgodilo dné 14. julija 1789 leta. Teh zmešnjav so se zbali najimenitnejši plemenitniki ter so pred uporniki pobegnili na tuje.

Ko je kralj, boječ se hujše zmešnjave, poklical zvesto mu vdan polk za lastno varstvo v Verzalj, in ni hotel potrditi občnih človeških pravic, raznesel se je v Parizu glas, da kralj hoče siloma uničiti vse, kar je do sedaj priznal. Njegovi nasprotniki so ljudstvo, razdraženo po draginji žita in kruha, našuntali, da je šlo v Verzalj. V istini je dné 5. oktobra okolo štirih popoldne prilomastila velikanska drhal pred kraljevi grad v Verzalj; tu so bili namešani ženske in moški, zbrana je bila vsa sodrga velikega mesta, kateri se je pridružilo ogromno krdelo radovednih zijalcev. Poslali so deputacijo h kralju, ki je od njega zahtevala pomoči zoper draginjo in lakoto, in pa, da naj stolišče prestavi v Pariz. Na večer šele je dospel poveljnik pariške narodne straže, Lafajet, s svojim bataljonom.

Napravil je mir, zavaroval grad s stražami ter jamčil kralju za popolno varnost njegove rodbine in palače. Vso noč so lazili pariški rovarji, deloma podkupljeni in našuntani, okolo gradu, da bi našli kak vhod v kraljevo palačo. Proti jutru se jim je posrečilo, drli so naravnost k spalnici kraljice, da bi jo usmrtili. Le junaštvo nekaterih stražnikov, ki so do zadnjega dihljaja branili vrata, rešilo je prestrašeno Marijo Antonijo; na pol oblečena je ubežala napadalcem ter prihitela h kralju. V tem je pritekel tudi Lafajet ter s svojimi grenadirji prepodil drhal iz grada. Krvoloki pa niso hoteli odjenjati, razsajali so na vso moč pred gradom in hoteli videti kralja. Ko se Ludovik XVI. pokaže na balkonu, vzprejme ga tisočerni klic: „V Pariz, v Pariz!“ in moral se je udati ter se preseliti v glavno mesto.

Dné 6. oktobra ob 1. uri popoldne se odpravi velikanski sprevod na pot proti Parizu. Prve so stopale ženske, ki so nosile na dolgih drogih nasajene glave ubitih kraljevih stražnikov. Za njimi so gonili ostalo telesno stražo, kolikor so jo mogli zasačiti. Velika kočija, v kateri je bila kraljeva rodbina vkupe stlačena, pomikala se je počasi skozi goste tolpe, krog nje pa so se gnetle pijane babure in razgrajajoči moški, ki so se režali v kralja in kraljico, ju zasramo-

vali in preklinjali ali pa jima grozili. Nekateri so tulili grde pesmi, drugi pa so na kraljevo rodbino kazaje na vse pretege kričali: „Tu vam peljemo peka in pekinjo in pekovskega fanta!“ Za kraljevim vozom so peljali topove, a na njih so sedele ženske, ki so na dolgih sulicah imele nasajen hlebec kruha ali pa kos mesa. Cesta do Pariza je bila tako natlačena radovednežev, da se je sprevod moral večkrat ustaviti.

Črez šest ur je trajala ta grozna vožnja. Pred mestom je župan čakal kraljevo rodbino, jo spodobno pozdravil ter slavil lepi dan, ko se je francoski kralj vrnil v glavno mesto svoje države. Kralj mu je odgovoril, da je prav rad prišel, kraljica pa je pristavila, da s polnim zaupanjem stopa v dobro mesto. Po tem vzprejemu se je Ludovik XVI. ponižan in zasramovan peljal v svoj grad Tuilerije.

Ta trenotek, ko se je Ludovik XVI. preselil v Tuilerije, ni bil več svoboden človek, nego jetnik rovarjev, ki so že delj časa gospodarili v Parizu. Da bi se odtegnil vsaki sovražni sili, sklene kralj s svojo rodbino na tihem pobegniti iz Pariza do belgijske meje. Kraljici je preskrbel švedski plemenitaš, grof Ferzen, popotni list, glaseč se na livlandsko baroneso Korff z dvema otrokoma in spremstvom. Kralj sam, v

strežaja preoblečen jo je spremil. General Buljé: zvesto vdan svojemu kralju, razpostavil je po vsej cesti do meje majhna krdela dragoncev, da bi varovali begunce. Srečno zapuste begunci po noči od 20. na 21. dan junija 1791 Pariz ter polni veselih nad ob osmih zvečer prispejo do postaje St. Menehould, kjer jih pričakuje oddelek konjice; ponižno pozdravlja častnik približujé se kočiji, visoke potnike in nesrečni kralj je tako nepreviden, da mu odzdravlja ter pogleda skozi okno. Dasi je bil mrak — vendar ga spozna poštar Drouet, bivši dragonec in vnet privrženec nove ustave. Ker pa zarad konjikov ni mogel ustaviti potnikov, zajaše konja ter po stranski poti v temni noči oddirja v bližnje mesto Varen, kamor je cesta držala. Ondu vzbudi svojega prijatelja, občinskega upravitelja Sausse-a in z nekimi somišljenci vkup skleneta ustaviti begunce.

Ko tedaj kraljevi voz o polnoči pride v Varen, čaka ga že Drouet s svojimi pristaši. Z napetimi puškami ustavijo potnike in Sausse kot uradna oseba zahteva njih potni list ter jih pozove, da gredo ž njim v njegovo stanovanje. Dela se iz prva, kakor ne bi poznal potnikov, ali skrivaj pošlje po bližnjih vaseh svoje posle; povsod se bije plat zvona, od vseh strani se privale oboroženi kmetje in narodni gardisti —

in ko je bilo dovolj ljudstva zbranega, stopi Sausse pred kralja ter s prstom kaže na njegovo podobo, ki je na steni visela, pravi z mirnim glasom: „Sire, to je vaša podoba!“ Ko je Ludovik XVI. videl, da so ga spoznali, vzdihnil je milo: „Res je, kralj sem vaš! Obdan od bodal in sulic pribežal sem iz glavnega mesta k Vam, da bi med vernimi svojimi našel tisto svobodo, katero uživata Vi vsi, če bi delj ostal v Parizu, moral bi poginiti s svojo rodbino.“ Trdil je, da nikakor ne misli bežati na tuje, samo v Montmèdy naj ga puste in tudi ž njim naj gredo tja, če mu ne verjamejo. Pa nič mu ni pomagalo, moral je iti v zapor, dokler niso Lafajetov pribočnik in trije poverjeniki narodne skupščine prišli za njim ter ga peljali nazaj v Pariz. Narodni brambovci so z nasajenimi puškami spremljali kralja od mesta do mesta in povsod se je zbralo dosti radovednega sveta. V Parizu je kar človek stal pri človeku, in vendar ni nihče besedice zinil. Na vogalih je bil namreč prabit oster ukaz: „Tepen bo, kdor bo kralju slavo kričal; a na vislicah bo visel, kdor ga bo razžalil.“ Istega dne, 25. junija, ko se je Ludovik XVI. na večer pripeljal v Tuilerijski grad, ustavila je narodna skupščina kraljevo oblast, ter jo prilastila sebi. Kralj in kraljica sta bila sedaj

prava jetnika na lastnem dvoru, povsodi jima je bila straža za petami; celo spati sta smela samo pri odprtih vratih, a ko jih je kralj nekoč zaprl, odprl jih je takoj stražeči častnik.

Najhujši rovarji v narodni skupščini so hoteli kralja zatožiti, da bi popolnem uničili njegovo oblast. To se takrat še ni zgodilo, a stražili so ga ostro ter ponižanemu kralju le priznali kraljevo čast in oblast, da je dne 14. septembra 1791 leta zopet prisegel na nekoliko pre-narejeno ustavo.

Ko je mladi avstrijski vladar Franc II. v posebnem oklicu zahteval od Francozov, naj odpravijo vse nove naredbe ter ponovijo stanje pred letom 1789, prisilili so dne 20. aprila 1792 kralja Ludovika, da je napovedal vojsko „kralju ogrskemu in češkemu“ in njegovim zaveznikom. Zdaj so ustaši zahtevali še več od njega; ker pa kralj ni privolil, da bi se uporni duhovniki (ki niso prisegli na ustavo) pregnali ter odpeljali prek morja in da bi narodni stražniki v varstvo glavnega mesta se zbrali v Parizu, nastal je silovit upor. Nad 10.000 ljudi izmed najbolj zavržene druhali je šlo nad kraljevi grad; nesrečnega kralja so zasmehovali, a prisiliti ga niso mogli, da bi potrdil rečene zahteve.

Za malo časa so se prestrašili celo zmerni republikanci tega rovarjenja najhujših Jakobincev; ker pa jih niso krepko zavrnilo in primerno kaznovali, rasla je njih drznost od dne do dne. Poklicali so iz vseh delov Francije najbolj zavrženo druheal, med njo tudi mnogo obsojencev na ladijah v Pariz. Splošna razburjenost pa še vzkipi huje, ko se izve razglas sovražnega poveljnika, vojvode Brunšviškega, ki se je grozil, da bo prišel v Pariz in razdejal vse mesto, če bi se prevratniki še kdaj predrznili vlomiti v tuilerijski grad. Dne 10. avg. 1792 so se uprli znova, polastili se oblasti pariškega mestnega zbora ter zopet napadli kraljevi grad. Švicarji, kraljevi stražniki, kacic 950 mož, bi lahko ukrotili in pregnali razdivjano druheal, a kralj jim je ukazal odložiti orožje, ter jih je izročil ljutosti njihovih in svojih sovražnikov. Zdaj so ga prisilili, da je s svojo rodbino bežal v zbornico postavodajalne skupščine. Dospevši v zbornico, vzkliknil je kralj poslancem: „Gospodje! Prišel sem, da bi ubranil veliko hudodelstvo. Mislim, da nisem nikjer tako varen, kakor med Vami.“ Hladno so ga vzprejeli ter mu odkazali oddelek časnikarski, kjer je moral poslušati, kako so sklepali o njegovi usodi.

Kmalu po kraljevem odhodu je prišla črna vojska pred Tuilerije ter se usula skozi odprta

vrata na dvorišče, od tod pa je silila v grad. Švicarski stražniki so hrabro branili vhod in niso se ganili z mesta, niti po nepotrebnem hoteli prelivati krvi. Ko pa je med napadniki nekdo sprožil puško, streljali so tudi Švicarji in slavno so zmagali ter nasprotnike zapodili v beg. V tem pride povelje od kralja, da ne smejo več streljati, nego da imajo ostaviti grad ter se vrniti v svoje vojašnice. Nesrečniki so ubogali, toda med potjo so jih meščanski brambovci večinoma postreljali; samo kacih 200 mož se je rešilo v bližnjo cerkev.

Celih šestnajst ur je kraljeva rodbina tičala v temni luknji in komaj je dihala v grozni soperici. Črez noč so jo zaprli v sosednjo hišo, a drugi in tretji dan so jo zopet vlekli nazaj v časnikarski predelek. Potem je skupščina sklenila, kralja odstaviti ter njega in njegovo rodbino izročiti pariškemu starešinstvu. Pariško starešinstvo je kralja z rodbino vred zaprlo v Templu, v premočnem gradu vitezov templarjev, kjer so ga trdo držali, ostro nadzorovali ter neprestano žalili in zasramovali.

Odslej je bilo življenje kraljeve rodbine le ena sama nepretrgana vrsta ponižanj in bolečin, pravo mučeništvo, kakor mu v vsej zgodovini človeškega trpinstva ne najdemo več enakega.

Kaka usoda jih je čakala, videli so jasno v onih grozних septemberskih dnevih, ko je pariška sodrga v petih dneh podavila 1300 političnih jetnikov in navadnih zločincev po različnih ječah. Najzvestejšo kraljičino prijateljico, princezinjo Lamball, so ubili, odsekali ji glavo, nasadili jo na drog ter jo pri oknu kazali zaprti kraljici. Kmalu potem se je pričela pravda proti nesrečnemu kralju Ludoviku XVI. Obdolžili so ga zveze s francoskimi sovražniki. V radikalni stranki, katera se je bila polastila krmila, zavlada je prepričanje, da se ljudovlada ne dá ohraniti, ako se ne usmrti zastopnik monarhije. In posadili so ga na zatožno klop v narodnem zboru.

Kralju se je dozdevalo, da ne bo živ prišel iz zapora, zato se je pripravljaj na smrt. Dne 3. oktobra so njega in kraljeviča ločili od ostalih; le vpričo straž so se shajali vsak dan po nekoliko ur. Časopisov niso dobivali, tudi jih nikdo ni smel obiskati; prav nič niso vedeli, kaj se godi zunaj in kaj bo ž njimi. Le strežaj Klerij je časih kralju povedal kako novico ter ga pripravil, da ga ni čisto iznenadilo, kar je prišlo. Dne 26. decembra so ga z njegovimi zagovorniki pozvali v narodni zbor na končno obravnavo. Zasmehujé so mu odrekli kraljevo čast in kraljev naslov ter ga imenovali Ludovik Kapet.

Zamanj se je branil nesrečni kralj priznati tako strastno in enostransko sodišče; zamanj so ga njegovi zagovorniki: prebrisani Tronšé, nekdanji njegov minister, sivolasi Malzerb in mladi, prav zgovorni Desèze zagovarjali z navdušeno besedo in neovržnimi dokazi. Navzlic občudovanim zagovorom ga je spoznala velika večina (683 glasov od 721) krivega, da je izdal državo in narod. Zmernejši prevratniki so hoteli sedaj nesrečnemu kralju rešiti vsaj življenje, a krvoločni Jakobinci so pritiskali tako silno, da so dné 17. januarja 1793 leta z večino enega glasu (361 od 720 glasujočih) obsodili kralja na smrt. In ta glas je oddal celo njegov sorodnik nesramni Ludovik Filip, vojvoda orleanski!

Zamanj je prosil kralj, da bi mu dali tri dni odloga ter oprostili njegovo rodbino. Dovolili so mu sprejeti nezapriseženega duhovnika, Škotca Edžuerds-a, ki ga je izpovedal. Smel je tudi pred smrtjo še videti svojo ženo in svoja otroka, katerih ni videl od 10. decembra. Grozen je bil prizor, ko je Ludovik od njih jemal slovo. Ko je stopil pred nje, objeli so drug drugega, in pol ure nikdo ni mogel dati glasu od sebe; prevelika žalost jim je kar sapo zapirala. Naposled so se jim vlile solze in jeli so tako strašno vzdihovati in jokati, da je bilo slišati skozi debelo zidovje

na ulice. Zdaj jim je bilo lažje in mirno so se menili in tolažili skoraj celo uro, potem pa so se ločili. Zadnjo noč se je kralj dolgo pogovarjal s svojim izpovednikom. Drugo jutro, dne 21. januarja 1793, vstal je na vse zgodaj ter poklical k sebi izpovednika, ki mu je čital mašo in mu podelil sveto obhajilo. Malo pred deveto uro je prišel sirovi pivovar Santer ponj. Ko je šel doli po stopnicah, ozrl se je zadnjikrat na okna, za katerimi so tičali žena, otroci in sestra. Pred Templom je čakala kočija, v katero so se vsedli kralj z izpovednikom in dva stražnika. Štirideset tisoč mož je z nabitimi puškami stražilo, da bi zadnji trenotek kdo kralju ne prišel na pomoč. Od Tempła do morišča jih je stalo po čvetero gostih vrst na vsaki strani, na vsakem voglu so bili nastavljeni topovi a za vozom je jahalo krdelo konjnikov.

Ob desetih se je kralj pripeljal na trg Ludovika XI. Sredi trga je stal morilni oder, okoli in okoli pa je bilo nameščenih petnajst tisoč vojakov. Med potjo je kralj pobožno molil. Prejemši blagoslov od svojega izpovednika, šel je popolnem udan v božjo voljo na morilni oder. Zadnjikrat je skušil k ljudstvu govoriti; a slišale so se samo prve besede: „Francozje, jaz umrjem nedolžen in ti, nesrečni narod — —“. Drugih

besed nikdo ni umel, ker so bobnarji zabobnali. Miren je glavo položil pod sekiro, katera mu jo je odsekala v prvem trenutku in Edžuerds je vzkliknil: „Sin svetega Ludovika, povzdigni se v nebesa!“ Rabelj je pokazal krvavo glavo umorjenega kralja zbranemu ljudstvu, a le posamezni so vzkliknili: „Živel narod, živela republika!“ Tako je svojo dušo izdahlil najpoštenejši in najčistejši vseh francoskih vladarjev. —

Ali kupa bridkosti še ni bila izpraznjena! Grozne so bile muke, ki so jih jakobinski trinogi pripravili nesrečni kraljici, Mariji Antoniji. Dne 3. julija so ji prav iz naročja iztrgali osemletnega sinčka. Celu uro ga je branila, kakor le mati more braniti dete svoje, odpeljali so ga stoprav potem, ko se je eden izmed njih grozil, da usmrti hčer, ako se mati ne uda v bridko usodo. Mladega kraljeviča so potem izročili surovemu čevljarju Simonu, ki je na vse mogoče načine trpinčil ubogo siroto. Še svoje matere ni smel več obiskati, ta pa je stala po cele ure, tiščaje blede obraz proti železju, da bi morda slučajno zagledala svojega ljubčeka. Ravnal je jako grdo ž njim, da je kraljevič shiral, potem ga je povrnil prevratnikom, ti so ga vtaknili v Tempel v ječo, kjer je dne 8. junija 1795 leta izdahlil nedolžno svojo dušo. Bilo mu je deset let. —

Dné 8. avgusta se je morala Marija Antonija ločiti tudi od hčere in od svakinje, rahločutne Elizabete. Nobena solza ji ni rosila očesa, saj je nekatera nesreča tako velikanska, da je niti solze ne tolažijo. Molčé ostavi svoje drage, molčé stopi čez prag. Ko slučajno z glavo butne ob duri, vpraša jo nekdo, če jo je zbolelo. „Oh ne“ — bil je odgovor, — „zdaj me nič več ne more boleti.“

Odpeljali so jo v drugo ječo, ki je bila zaraditega na strahovitem glasu, ker so se tja pošiljali večidel taki, katerim je bila namenjena smrt na giljotini. Dné 3. oktobra je zahteval eden najstrastnejših prevratnikov, naj se postavi Marija Antonija pred revolucionarno sodišče. Predlog je bil vsprejet in že dné 14. okt. vrel so Parižanje gledat lepo, blede ženo, z lasmi, ki jih je pobelila ena sama noč v Templu, — nekdam občudovano kraljico, zdaj najubožnejšo siroto na svetu. Pred sodiščem, sestavljenim največ iz obrtnikov, nosi se kraljica s tako mirno visokostjo, da je vse sirovo občinstvo nehoté potihnilo pred veličanstvom nje duševnega plemstva. Skoraj dva dni je trajala pravda brez prenehanja, — a nobena slabost se ni lotila junške kraljice. Odgovarjala je mirno in jasno, a na koncu je še posebno naglašala, da ji ničesar

niso dokazali. Ob $\frac{1}{2}$ 5. zjutraj dné 16. okt. se proglasi smrtna obsodba, kraljica jo mirno poslušša ter mirno ostavi dvorano. Ko se vrne v ječo, piše še nekaj vrstic svoji svakinji, opominja svojega sina, naj nikdar ne poskuša maščevati se nad morilci svojih staršev, poslavlja se bolestno od svojih otrok in potem se hladnokrvno pripravlja na svojo zadnjo, težko pot.

Po izpovedi si priredi uboge ostanke svoje oprave. Na glavi bela čepica s črnimi trakovi, okolo zapestja trakovi iste boje, vrhu črnega spodnjega krila belo gornje in jopica z belo muselinasto ruto — to je bila njena oprava. Komaj je gotova s svojimi pripravami, že se ob 11. uri prikaže rabelj. Marija Antonija je vendar upala, da ji bode mestni odbor pariški preskrbel kočijo, pa kako jo pretrese, ko zagleda izstopivši iz ječe borno dvokolnico z golo desko pripravljeno — kraljici za sedež! Takoj pa jo zopet navdahne stari ponos in navzlic temu, da sta ji bili roki na hrbtu zvezani, vendar ni bila nikoli bolj kraljica nego ravno v zadnjih svojih trenutkih!

Peljali so jo počasi skozi ulice, kjer je natlačeno stalo ljudstvo, večidel nemo in tiho, kakor bi se sramovalo zločina, kateri se ravnokar vrši v njegovem imenu. Hladnokrvno se ozira kraljica na zbrano množico, le ko pridejo mimo tuilerijske

palače, in ko se spominja svojega soproga in svojih otrok, pretresavajo jo bolestni spomini, a takoj se ohrabri, mirno stopi z voza, mirno koraka po stopnicah k morišču, kjer je bila $\frac{1}{4}$ na 1. popoldne rešena vsega trpljenja. Umrta je lepo smrt mučenice in junakinje!

Glavo so odsekali tudi kraljevi pobožni sestri Elizabeti dné 9. maja 1794 l. — Od nesrečne kraljeve rodbine je sama kraljičina Marija Terezija, pozneje vojvodinja anžulemska imenovana, ostala živa. Bila je dolgo časa zaprta, dokler je niso Avstrijci zamenjali za vojne ujetnike.

Iz teh vrstic je razvidno, kako grozno je razsajala francoska prekucija, in koliko nedolžnih žrtev je tiste dni padlo pod rabljevo roko.

Prvo poglavje.

Kraljeva rodbina.

Bilo je leta 1792. Okoli Tempła, temnega in neznatnega gradu v Parizu je bučal jesenski veter. Čmerno so korakale straže semtertja. Od časa do časa so se ozirale na slabo razsvetljen stolp, ki je stal na sredini dvorišča. Njegov vrh je molel čez drugo grajsko poslopje. Raz njega se je videlo na ogromno množino poslopij glavnega mesta, kjer so prebivalci kar besneli, razsajala je grozna ustaja.

Posebno eden stražnikov, mlad mož, bledega, pa jako prijaznega obraza, oziral se je večkrat na okna gorenjega nadstropja.

„Bog se usmili“, rekel je poluglasno, „tam gori sedi zdaj ubogi kralj Ludovik pri brleči lučici in čita, da bi se kratkočasil. Oh, in v sobi pod njim biva nasrečna kraljica s svojima otrokoma in princezinjo Elizabeto. Oj, gorje! Jakobinci hočejo njihovo smrt, toda kaj so pregrešili? Nič! Drži jezik za zobmi Žabó, bodi vendar oprezen.

Ne govori take mešanice, drugače te zaprejo na življenje in smrt! Pazi vendar!”

V tem trenutku se prikaže gori pri oknu oseba. Bil je to zaprti kralj. Gledal je v noč čez razsvetljen Pariz, kjer so se doštikrat vršile veselice njemu na čast. Ludovik ni vedel za nobeno rešilno deželo, obdajali so ga samo ljuti valovi, ki so mu pretili s pogubo, le onkraj teh valov ga je čakal večni mir.

„Uboji Ludovik,“ vzdihne Žabó, ki kralja takoj spozna, „o čem pač zdaj premišljuješ? Če bi ti slišal pogovore, katere sem čul jaz, ‚slovó bi strahu, upu dal‘. Da, dobro vem, umoriti te hočejo. Prej ne bodo mirovali, dokler se tebe in tvojih ne iznebijo popolnoma! Oj krvoločniki!”

Slišijo se v bližini nagli koraki in Žabó neha sam s seboj govoriti. Bil je iz bližnje stražnice prihajajoč stražnik, ki je pred Žabótom obstal.

Idi gori k Ludoviku Kapetu, pa mu zatrdi, naj se ogiblje okna,“ zarohni prišlec.

Žabó vrže puško na ramo in brzo zgine v temnem hodniku, po katerem se dospe v stolp. Mostovži in stopnice so bile kaj slabo razsvetljene pa vojak vendar ni zgrešil poti. Ko ide mimo kraljičine sobe, sliši jo z otroci moliti.

Žabó je bil samo na videz republikanec. ne pa kakor njegovi tovariši, zaradi tega je bil

na skrivnem prijatelj kraljeve rodbine. Dostikrat, ko jo je moral stražiti na majhnem vrtu pri izprehodu, so mu solze zalivale oči, posebno če je videl, kako srčno se ljubi kraljeva rodbina, ali če je slišal otročje pa plašne opazke malega Dofêna.¹⁾

Žabó postoji in posluša pred vrati.

„Usmili se nas, vsemogočni Bog,“ moli mali Ludovik, „blagoslovi tiste, ki se nas spominjajo, ki morajo trpeti za nas. Omeči srca naših sovražnikov in daj kralju moči, da voljno prenaša vse križe in težave, katere si mu naložil. Gospod, tudi mojo odgojiteljico tolaži milostno v žalosti!“

Vrlega Žabóta oblijejo solzé, ko sliši malega Dofêna tako moliti, koraka dalje in si briše oči, v katere mu še vedno silijo solze. Naposled obstoji pred vrati kraljeve sobe. Potrka rahlo in kralj zakliče: „Prosto!“

Vojak stopi v borno izbico in po vojaški pozdravi kralja, ki je čital neko knjigo. Ludovik ga jako milo pogleduje. Bled obraz nesrečnega vladarja in pa resni pogled njegovih oči pripravijo dobrega Žabóta čisto ob govor.

„Kaj hočeš, sin moj?“ vpraša ga Ludovik prijazno.

¹⁾ Kraljevič.

„Sire,¹⁾ dobil sem povelje, naj Vam velim, da bi se ogibali okna,“ reče vojak bolj proseč, kakor zapovedujoč.

Izginila je takoj nevolja, ki se je kazala na plemenitem kraljevem obrazu.

„Ogibal se ga bom,“ reče kralj nato mirno. „Idi in naznani to mojim tlačiteljem. Varuj se pa, sin moj, v prihodnje imenovati me Sire! kajti če bi to zvedeli tvoji predstojniki, mogli bi ti zelo škodovati.“

Pri teh besedah se vrlemu Žabótu oči za-iskré. Zarožlja s puško in ravno hoče spregovoriti, kar mu na uho zadoni oster glas njegovega častnika.

„Tako se izvršujejo moji ukazi?“ zarohni surov republikanec nad Žabótom. „Si-li naznanil prepoved Ludoviku Kapetu?“

Žabó pritrdi.

Častnik ga pogleda zvedavo ter se potem obrne h kralju.

„Od zdaj se Vam je strogo ogibati okna,“ zapove mu oblastno, „če ne, bodemo ga zadelali z deskami!“

Kralj od jeze zardi, pa kmalu se izgubi rdečica in mu prav mirno odgovori: „Ta vrli

¹⁾ Presvitli gospod.

mož mi je že to naznanil.“ Ko to izgovori, vzame knjigo in čita, medtem pa onadva ostavita sobo.

„Klerij!“ zakliče kralj.

Takoj vstopi strežaj.

„Poizveduj o prvi priliki, kako se imenuje vojak, ki je bil ravnokar tukaj,“ reče kralj.

„Ga že poznam, Sire,“ odvrne klerij. „Moj prijatelj iz mladih let je in se imenuje Žabó. Spoznal sem ga po glasu.“

„Poroči mu, da se mu prisrčno zahvaljujem, ako ti bo možno to storiti,“ veli Ludovik. „Zdaj pa pojdi ter mi pripelji mojega sina, da se bom ž njim kratkočasil!“

Strežaj odide in se kmalu potem vrne z Dofénom. Ta je bil nežen deček, lepe in vitke rasti. Približa se očetu spoštljivo ter mu z otroško ljubeznijo poljubi roko. Rahlo potegne Ludovik sinka k sebi in mu ves zamišljen položi dėsnico na lepo kodrasto glavico.

„Ves dan sem nekaj premišljeval,“ pravi Dofén.

„Kaj pa?“ vpraša ga kralj.

„Kako se je pač prigodilo, da so Francozi tako strašno nezadovoljni s svojim kraljem?“ odgovori deček.

Pri teh besedah se kralju čelo omrači, in on vzdihne tako, da ga deček plašno pogleda ter vpraša:

„Oče, sem te morebiti razžalil s tem vprašanjem.“

Kralj odmajе z glavo.

„Zvedi vse, sin moj,“ pravi potem. „Dobro veš, da jako ljubim svoje ljudstvo in da je edina moja skrb, osrečiti ga.“

„Da, to vem,“ odvrne Dofên, „saj sem te slišal tolikrat vzdihovati: „Oj, ubogo, zapeljano ljudstvo!“

„Mnogi in veliki boji, katere so imeli najini predniki,“ nadaljuje kralj, „spraznili so sčasoma državno blagajnico, in ogromni dolgovi mi niso dali mirno spati. Mnogi svètniki so mi zategadelj svetovali, naj skličem poslance, to je, najboljše in najpametnejše može vsega ljudstva, pa da naj ž njimi razsodim, kako bi se dolgovi lažje poplačali. Ubogal sem svoje svètnike, pa uvidel sem kmalu, da sem s tem škodoval sam sebi največ, kajti poslanci so se samo pogovarjali in sklepali, kako bi mi vzeli sčasoma vso oblast in se me iznebili popolnoma.“

Tega pa nisem smel privoliti že zaradi tebe, ker ti si moj naslednik, in tako se je razdor širil vedno bolj. Slabi in razvajeni ljudje so ga povečavali in so zelo očrnili mene, kakor tudi tvojo pridno mater.“

Dofên prikima.

„Da,“ reče Dofên, „videl sem že večkrat mater jokati zaradi tega. Pa povej mi, oče, bode li nas narod vedno črtil?“

„Znabiti, da še kdaj ljudstvo spozna svojo zmoto, pa bojim se, da bo prepozno,“ pravi kralj ves zamišljen.

„Zakaj pa prepozno?“ vpraša kraljevič.

„Upajmo najboljše, sin moj,“ reče kralj, „zdaj pa mi le pripoveduj, kaj si se naučil iz rimske zgodovine.“

Dofên zdaj resno razlaga, česa se je naučil, dokler mu naposled oče ne veli: „Zadosti za danes, otrok moj. Zadovoljen sem s teboj. Idi zdaj, pozdravi mamico, pa ji reci v mojem imenu lahko noč!“

Dofên poljubi očetu roko, ter odide. Dolgo koraka francoski vladar po sobi semtertje pre-mišljeva je svojo bridko usodo. Naposled se vleže k počitku in zaspí tako mirno, kakor tisti, ki mu vesti ne teži nobena krivica.

Drugo poglavje.

Drzovit namen.

V mali sobici necega poslopja blizu Tempła je korakal vrli Žabó semintja. Službe čas mu je potekal in užival bo torej za nekaj dni mir.

V tem hipu nekdo potrka.

„Prosto!“ zakliče Žabó.

Vstopil je njemu tuj gospod.

„Stanuje li tukaj stražnik Žabó?“

„Prisrčno vas pozdravljam,“ pravi tujec. „Imam vam nekaj jako važnega naročiti.“

Žabó ponudi tujcu stol in se vsede njemu nasproti.

Tujčev obraz je bil ostro zarisan, plemenit, njegove temne oči pa so se žarile kaj čudno, tako žarile, da se je bilo bati, njegovo naročilo bo gotovo nevarno.

„Ljubite vi kralja?“ popraša prišlec takoj potem.

Žabó se strahu zgane.

Tujec izvleče zlat medaljon, v katerem se je videla lična podobica Marije Antonjete.

„To vam bodi v znamenje, da nisem izdajalec,“ meni tujec, „in da se boste uverili še bolje, čitajte moje ime“.

S temi besedami poda stražniku posetnico, na kateri je bilo pisano: „Aksel Ferzen, švedski grof.“

Torej je bil Žabótov gost inostranec, kar je ta spoznal že po naglasu besedi.

„Govorite toraj,“ reče stražnik.

„Ljubite li kralja svojega?“ vpraša grof zopet.

„Zelo nesrečen je siromak,“ izgovarja se Žabó.

Nato dé Ferzen: „Umoriti ga hočejo!“

Pri teh besedah se stražnik strese in oči pobesi. Grof se mu je zdel čuden, zelo čuden.

Veliko zaslugo, a tudi zahvalo bi si pridobila s tem pri potomcih, ako bi ga rešila,“ nadaljuje grof.

„Ali pomislite gospod, jaz sem republikanec,“ zavrne ga Žabó.

„Pa vi vendar ljubite kralja, čeravno ste republikanec, to jaz dobro vem.“

„To je istina.“

„Ni nama do tega, da kralja postaviva na prestol, ne! nego samo da ga iztrgava krvočnim rokam besnih Jakobincev,“ ugovarja Ferzen.

„Jaz? Jaz bi naj . . .“ jeclja stražnik.

Kralja rešil in tako državi in kraljevi rodbini koristil,“ dostavi Ferzen.

Žabótu se kar oči zasvetijo. S tem mu je grof zbudil častiljubje.

„Kako naj bi to storil?“ pozveduje stražnik.

„Lahko, in še kako lahko,“ meni Ferzen. Za nekoliko dni pa tako morate h kralju na stražo in pri tej priliki zamenite ž njim oblačila.“

Žabó kar strmi pri tem predlogu.

„Zapazili me bodo in ubili,“ pravi klaverno.

„Kaj pa še!“ odreže se šved. „Dajte si gori v kraljevi sobi zamašiti usta in se zvezati, tako pade vsa krivda na ubežnika. Strežaj Klerij pa, ki bo kralju pripomogel k begu, bode se že rešil. Privolite v ta predlog?“

Žabo molči. Misli, težke misli so mu napolnjevale glavo.

„Privolite?“ vpraša Šved v drugo.

„Nevarnost je prevelika,“ izgovarja se vojak.

Oblak nevolje zatemni za trenutek grofov obraz.

„Če nočete vi, pa dovolite vsaj meni, da to nalogo izvršim,“ sili grof. Moj strežaj dobro razume obličja ponarejati, odmah me bo tako opravil in oplel, da vam bom za las podoben.“

„Če vas zaslede, zapadete smrti, kakor tudi jaz,“ reče Žabo.

„Vi se bodete izgubili s prizorišča, novcev bodete že toliko dobili, da lahko pridete na kako

varno mesto in da se bode te lahko 'preživeli. Jakobinci pa bodo mislili, da ste ubiti.“

Potem, ko si je švedski grof že dolgo prizadeval, s svojo zgovornostjo pridobiti Žabota, privolil je zadnji, in takoj sta se dogovorila, o kateri uri naj bi se vršila izpremema.

Malo pred koncem službene dobe je prišel grof se svojim strežajem v Žabotovo stanovanje in zdaj je strežaj grofa brzo tako spretno opravil, da je bil Žabotu podoben, kakor rodni brat. Žabo ostavi v grofovi obleki svojo hišico, Ferzen pa s puško čez ramo koraka v bližnji Templ s trdnim sklepom, da reši kralja.

Ko primaha do jetniških vrat, najde precej stražnikov, ki so tudi prišli, kakor on, da se zamene s tovariši, ki so stražili v jetnišnici.

„Tam-le prihaja Žabo!“ zavpije jeden.

„Hej, državljan Žabo, kaj ste počenjali?“. zadere se drugi ter mu krepko strese roko.

„S Kapetom je bogme pri koncu,“ modruje tretji, že so ga obdolžili izdajstva in jutri se prične obravnava. Pri moji veri! tu se bodo godile še take reči, kakoršnih še svet ni videl.“

„Kaj še,“ zavrne ga Ferzen, „niso li tudi Angleži obsodili svojega Karola!“

„Izvrstno, Žabo,“ vzklikne jeden, „ti znaš zgodovino! Pa povej še, kaj se je končno ž njim zgodilo?“

„Oglavili so ga,“ odgovori Ferzen.

„Izvrstni, da izvrstni Angleži!“ vzklikne več stražnikov h krati.

Kako se je pa imenoval junak, ki je takrat vodil republikance?“ vpraša jeden.

„Kromvel naj živi!“ zavpijejo vsi, ko jim Ferzen imenuje onega puritanca¹⁾, ki je imel oni čas usodo Angleške v rokah.

Pri tej priči se otvore vrata in tja prišedši častniki strogo poizvedavajo, komu so ravno prej stražniki klicali „živio“.

„Kromvelu, angleškemu Robespieru!“ pravijo stražniki mimo častnikov v Templ idoči.

Videlo se je, da so se častniki posvetovali in pogovarjali, kdo je ta Kromvel in kaj pomeni; sklenejo naposled povprašati stražnike o značaju tega Angleža. Na to so prišli pred vrsto nove straže in ji razložili, da je Anglija sovražna francoski republiki, in so stražnikom prepovedali, da ne smejo „živio“ klicati nikomur drugemu, kakor le Robespieru, Maratu in Petionu.

Jeden izmed stražnikov reče: „Žabo nam je raztolmačil, da je bil Kromvel prvi republikanec, kateri je svojega kralja obsodil.“

¹⁾ Puritanci, verska družba v Angliji, kakor so na Nemškem protestanti.

„Kje je Žabo?“ vpraša jeden častnikov.

„Tukaj sem,“ javi se Ferzen srčno.

„Državljan, razloži nam to stvar!“ zahteva častnik.

„Kromvel je zatožil Karola, angleškega kralja in ga ukazal obglaviti,“ pripoveduje Ferzen, „in mislim, da bo Robespier učinil ravno tako.“

Te besede so vidno pomirile častnike, videlo se je, da so vselej dozdevnega Žabota čislali kot najzvestejšega stražnika, kajti izročili so mu nadzorovanje vrta, kjer se je kralj sprehajal sè svojo rodbino.

Kdo je bil veselejši, kakor Ferzen. Danes bo zopet videl nesrečno rodbino, ki jo je takrat spremljal na ponesrečenem pobegu v Varen, danes se mu znabiti že posreči, da ga iztrga žrelo republikanske pošasti. Le težko je prikrival svojo razburjenost.

Tretje poglavje.

Spodletelo mu je.

V malem vrtu Templa se je izprehajala kraljeva rodbina. Za izprehod sta ji bili odmerjeni dve uri. Kralj se je igral z Dofênom in

princezinjo Marijo Terezijo, dočim se je kraljica izprehajala s sestro svojega moža. Bilo je pri tej priložnosti ganljivo gledati vjeto rodbino. Kaj so zakrivili nedolžni ljudje, ki so se tako iskreno ljubili? Tako se je moral vsak nehoté vprašati, ki jih je videl. Usoda jih je posadila na kraljevi prestol Francoske, in to je bilo hudodelstvo, zaradi katerega so jih besni Jakobinci obsodili na smrt.

Ko se je kralj zabaval s svojima otrokoma, kramljala je Marija Antonjeta s princezinjo Elizabeto. Bile so nepomenljive reči, o katerih sta se pomenkovali, kajti v grenkih urah se radi spominjamo malenkostij, katere nas lahko razvedré.

Kraljica je govorila o svojih prijateljicah, o gospe Kampovi in o vojvodinji Lambalovi, ki sta obe bili tisti čas na Francoskem.

„Pozabili ste omeniti grofa Ferzena,“ spregovori v tem hipu nekdo blizu nje.

Marija Antonjeta strepeče, kakor šiba na vodi.

Brzo se ozré in zapazi stražnika.

„Kdo ste?“ vpraša ga tiho.

„Prijatelj,“ zagotavlja stražnik, „za božjo voljo sprehajajte se polagoma dalje, da nas ne zapazijo!“

Kraljica prime princezinjo Elizabeto za roko in šli ste dalje. Njen glas pa je bil trepeč, ko je zopet spregovorila s svojo spremljevalko.

„Spoznala sem ga takoj,“ pošepeče kraljica svoji spremljevalki, „grof Ferzen je.“

Kakor neznaten je tudi bil ta prizor, vendar je obrnil nase pozornost stražečega častnika.

Prihiti takoj tja in popraša stražnika, kaj da se je pripetilo.

„Državljanica Kapet je nedostojno govorila o vladajočih osebah,“ pripoveduje Ferzen, „a jaz sem ji to ostro prepovedal.“

Častnik mu prikima v znamenje pohvale in se povrne na svoje mesto, kraljica je med tem ukrotila svojo razburjenost in hladnokrvno je šepetala s princezinjo Elizabeto. Le včasih se je ozrla s prašajočim pogledom na stražnika, ki pa se je, kakor se je videlo, malo brigal za kraljevo rodbino ter se obrnil proti stolpu.

Kraljevim je naposled potekel čas izprehanja; tedaj pa pristopi stražeči častnik in jih opomni, naj se podajo v stolp.

Vrata se škripaje zapró in Ludovik, kralj Francije, je s svojimi zopet v ječi.

Kakor hitro sta bila Ludovik in Antonjeta sama, povedala mu je, kar se je pripetilo.

Kralj jo pazljivo poslušá. Bridki nasmehlja se mu zaziblje na ustnah. „Prepozno,“ zamrmra potem pri sebi. „Grof dirja v pogubo!“

„Zakaj?“ vpraša kraljica.

„Ker v ugodnem času brez vas ne zapustim Templá,“ odgovori ji kralj.

Marija Antonjeta si glavo opré na roké in kapljajo ji med prsti svitle solze na tla.

„Oj, omahljivost!“ ihti potem.

Zamanj si je kralj prizadeval jo utolažiti.

„Zaradi mene naj se nobeden več ne podaje v nevarnost,“ pravi Ludovik, „usoda me je samo z nesrečo obsula. Teži me življenje vsacega, ki se odslej žrtvuje záme. Bog je odločil, da me zadene najhujše, naj bo! Udam se njegovi sveti volji.“

Ludovik je bil jako potrpežljiv, zategadelj se časih s kraljico nista mogla sporazumeti.

V tem hipu pa pride čemerén čevljar Simon v sobo. Ta suroví Jakobinec se previdno ogleda in potem reče možem, ki so postajali na hodniku: „Državljan Kapet in njegova žena sta še tukaj, Prevarili ste se jako.“

„Ali se daste za nos voditi!“ oglasi se jih več. „Vemo dobro, da nam hočejo kralja skrivaj odvesti. Pokažite nam torej jetnika!“

„Še vedno se niste privadili, da smo dne 21. septembra odpravili kraljestvo na vêke,“ zadere se Simon srdito nad njimi, „zdaj pa se le prepričajte sami, da je še Ludovik Kapet tukaj.“

Ustopilo je več besnih môž. Eden izmed njih vpraša kralja: „Ste-li vi gotovo kralj?“

„Seveda,“ odgovori Ludovik, „kdo pa bi rad bil namesto mene?“

Potem, ko se môžje osvedočijo, da še kraljeva rodbina ni odšla iz Templá, ostavijo ječo, da bi naznanili zunaj čakajočemu ljudstvu, da je govorica o kraljevem begu izmišljena. Pri vsem tem pa se je pred Templom nabiralo vedno več ljudi, ki so kričali: „Kralj naj se prikaže! Hočemo ga videti!“

Ves Pariz je bil na nogah, pa stražniki so se obnašali hrabro ter odganjali druhal napadajočo Templ.

Več stražnikov obstopi kralja, da bi ga branili, če bi bilo potrebno.

„Sire, idite v svojo spalnico,“ pošepeta eden jetniku.

Bil je oni dozdevni Žabó.

Kralj ga pogleda zavzet in mu reče: „Ostanem pri svoji rodbini.“

Ker so se približevali častniki, odstopil je stražnik.

„Hočejo nam kralja odvesti!“ rjove zunaj ljudstvo. „Posekajte ga! Proč z Avstrijanko!“

Častniki so se posvetovali, kaj jim je storiti v tem slučaju ter so sklenili, da sedaj ne izpolnijo ljudstvu volje.

„Bo se že razšlo,“ meni eden.

„Sum, da hočejo kralja skrivaj odpeljati, ne zdi se mi neopravičen,“ opozarja nek drugi, „govori se o preoblečenih stražnikih, ki so se prikradli tu sem notri. Stari Tisot trdi, da je prej videl kraljevega strežaja Klerija pomenkovati se z nekim Žabótom“.

„Moramo narodnemu zboru nasvetovati preiskavo te zadeve,“ dejali so drugi.

Počasi so potihnili kriki razjarjenega ljudstva in kraljeva rodbina se je umirila. Kralj je odšel v svoje sobe, častniki pa v stražnico. „Pokličite stražnika Žabóta!“ zapove poveljnik.

Pozvanec pride nekaj trenutkov pozneje. Njegovo lice je bilo jako blede, hoja pa moška in neomahljiva.

Jezno so ga pogledovali častniki.

„Zatožen si, da si zanemaril svojo službo,“ zavpije poveljnik srdito. „Jetničar Tisot te je videl, ko si se pogovarjal s strežajem Klerijem. Je-li to res?“

Stražnik pritrdi.

„Klerij me je nagovoril in jaz sem ta hip pozabil na prepoved,“ opravičuje se Ferzen.

„Kaj pa je hotel sluga vedeti?“ izprašuje ga častnik.

„Poprašal me je, zakaj da je ljudstvo lomastilo proti Templu,“ odvrne sumljivi stražnik, „in odgovoril sem mu, da se mi dozdeva, da je kak postopač raztrosil govorico, da kralja ni več v Templu.“

„Do jutri boš iz službe odstavljen,“ reče mu nato častnik, „potem pa, če bodeš za nedolžnega spoznan, zopet lahko nastopiš službo. Odloži orožje!“

Ferzen uboga in odvedejo ga v zapor, ki je bil namenjen vojaškim kaznjencem.

„Vse prizadevanje je zamanj,“ mrmra jetnik pri sebi, ko je bil sam. „Kralj je in ostane omahljiv; potrpežljiv je jako, pa celo slab v dejanju.“ Ferzen se vleže na trdo klop, ki je bila zraven mize edina hišna oprava puste celice. Zamisli se globoko, čez nekaj časa pa skoči pokonci rekoč: „Izgubljen sem, če me ne reši slepa sreča!“

Hodil je po celici semintja premišljajoč, kako bi se rešil iz ječe, kajti vedel je predobro, da ne sme čakati, da bi ga zasliševali v drugo, ker lahko bi spoznal kak častnik, da on ni pravi Žabó.

Ko še to prevdarja, otvore se rahlo celične vrata in vstopi jetničar Tisot.

Čeravno se je starec vedno držal na smeh, vendar je svetočil njegov obraz, da je bil prekanjenec od nog do glave. Majhne, črne, pa vpadle oči so se mu po bliskovo obračale semtertje.

„Hej, prijatelj Žabo,“ ogovori ga starec, „kaj pa ste zakrivali, da so vas vtaknili tu notri? Ste se morebiti pogovarjali v službi?“

Ferzen takoj spozna lisičjo naravo jetničarja ogleduha.

„Sumničijo me, da sem prej s Kapetom govoril,“ odvrne mu mrzlo.

„Zelo hudo, da so vas zaprli zategadelj,“ miluje ga starec. „V srce se mi smilite. Hočete li kaj imeti iz svojega stanovanja? Vedite, meni se smilijo vsi, ki jim padejo v roké, saj veste, koga jaz mislim. Strašno je, kako postopajo s kraljem. Jutri so bode moral ločiti od svojcev. Ravno sedaj prihajam od ondot. Vsi so plakali; celo moj prijatelj Simon, drugače trdosrčen mož, je rekel: Vrag se naj protivi tulečim ženskam.“

Na svojo srečo Ferzen takoj sprevidi zvi-jačo jetničarja, kateri ga je hotel napeljati, da bi kaj črhnil o kraljevi rodbini.

„Morebiti prav pravite, Tisot,“ odvrne na to grof, „toda povejte vi meni, pravim, kaj me

briga kralj in kaj se ž njim počenja. Pripovedujte mi raje, kakošna jedila mi boste poslali.“

Tisot je bil skop človek.

„Imate li kaj okroglega v mošnji?“ vpraša jetničar hlastno.

„I seveda!“ odgovori dozdevni Žabó pomenljivo, medtem ko izvleče lepo rejeno mošnjo.

Tisotu se majhne oči kar zasvetijo. „Moja hči Sabinka vam bo brž pogrnila mizo z najboljšimi jedili,“ zagotavlja mu. „Najboljše vino, kar ga le premorem, poslal vam bom in še kaj družega, če poželite.“

„Vzemite ta-le denar v predplačilo,“ sili grof ter mu cekin potisne v roko.

Glasno zahvaljujoč se ostavi Tisot ječo in hiti v svojo zasebno sobo.

„Sabinka, draga moja Sabinka, čaka te važen posel,“ reče starec oblastno.

Te besede so veljale mladi deklici, katera je ravno nekaj šivala. Brž odloži šivanje in vpraša ga radovedno: „Kakošen pa oče, kakošen?“

„Imamo v ječi finega stražnika, ki zahteva boljšo postrežbo,“ pripoveduje ji jetničar skrivnostno. „Ta je olikan, prav prebrisan dečko, pravim, morebiti celo kak veljak, ki se je prikradel sem, samo da bi bil bližje kralja. Kakor sem že rekel, zahteva dobra jedila in lepo postrežbo.“

Ha! ha! ha! spoznal sem ga po tem, kajti ptiča lahko spoznamo po njegovi piči. Dobro, on je plemenitaš, pa to naju ne ovira, denar jemati od njega, in naposled naju tudi nič ne ovira, njega varati.“

„Izdati ga menite?“ očita mu Sabinka ognjeno.

„No, no, le ne tako osorno, dete moje!“ tolaži jo starec.

Hipoma pa se deklica premisli. Spremenivši čisto svoje uporno vedenje, reče: „Dobro, hočem mu ponesti jedil.“

„Izvrstno, otrok moj!“ reži se Tisot ter si mane roke od veselja, „zdaj pa te prosim, poskusi od njega zvedeti kaj, saj veš, kako so Jakobinci radodarni.“

Grajljivo pogleda Sabinka očeta. Starec pa tega pogleda ne zapazi, nego zagradi zvezek ključev ter hiti iz sobe.

Četrto poglavje. Jetničarjeva hči.

Pol ure pozneje je stopala deklica Sabinka s košarico v roci črez grajsko dvorišče. Ni marala za šale častnikov, ki so jo srečavali; kakor

se je videlo, niti slišala ni, kako se je eden izmed njih naročeval, da naj le živo Žabótu govori na srce. Jadrno je stopila v ječo. Molče postavi košarico na mizo in pogleda jetnika.

Ta se vzdigne. Mahoma ni bil več Žabó. Ponosno in ostro pogleda deklico, kakor da bi hotel zvedeti njene misli.

„Prinesla sem vam večerjo,“ ogovori ga dekle čez nekaj časa.

„Bog ti plati,“ zahvaljuje se ji Ferzen.

Sabina ga milo pogleda. Ponosno držanje jetnikovo, njegov pogled in fine poteze njegovega obraza so imeli za njo čarobno moč. Polije jo rdečica in ni vedela, kam ozreti se.

„Kaj si pač mislite, kdo da sem?“ vpraša jo Ferzen čez nekaj časa.

„Imenujejo vas Žabó, odvrne Sabina, „pa menijo, da“

„Kaj menijo?“ poizveduje grof.

„Vem, da niste Žabó,“ odgovori dekle brzo.

„To me zelo veseli, srčece moje,“ reče grof goreče. „Ti si prva oseba, kateri smem razodeti svoje skrivnosti.“

Pri tem nagovoru Sabina jako obledi ter strepeta, ko jo grof prime za roko.

„Vem, da me ne boš izdala,“ pravi Ferzen dalje.

„Vedi torej, da jaz prav za prav nisem Žabó, nego plemenitnik, ki tvega svoje življenje, da bi rešil kraljevo. Sedaj sem v tvoji oblasti; lahko me uničiš, pa vendar ti vse zaupam. Kaj ne, ti ne misliš na to?“

Sabina molče pritrди in ko se obrne v stran, zaleskečejo se ji solze v očeh.

„Poslušaj me, dragica,“ prosi grof.

Dekle se verno ozre vanj.

„Ti pa lahko rešiš kralja,“ nadaljuje jetnik, „dà, ti ga lahko rešiš sama! ves svet te bo hvalil, a jaz, jaz te bom ljubil, kakor svoje oko. Hočeš li?“

Tisotova hči pa reče odločno: „Ni mogoče, ali jednega rešiti bi si pa vendar upala.“

„Koga pa meniš?“

„Vas, grof,“ odgovori Sabina brzo. „Vaše življenje je v veliki nevarnosti, v večji kakor kraljevo.“

Ferzen je bil jako ginjen. Prepričal se je, da je samo s prigovarjanjem pridobil Sabino zase, ki se je zdaj močno bala zanj; hotel jo je samo pregovoriti, da bi mu pomagala pri njegovem podjetju. Dekle, ki je poznalo le zločinca, videlo je nenadoma pred seboj moža, ki je imel poleg telesne lepote plemenito in neustrašljivo srce, ki je bil pripravljen brez pomisleka daro-

vati svoje življenje. Ferzen jo je mislil pridobiti površno, pa dobil jo je popolnoma na svojo stran.

Sabina mu pokrije mizo rekoč: „Bog blagoslovi!“ in se vsede na klop.

Čudno je bilo Švedu med jedjo pri srcu. Skoro bi mu bilo žal, da je dekle pridobil zase, in vendar bi bil izgubljen brez njene pomoči. Kakor povedano, Sabina se ni dala pregovoriti k rešitvi kraljevi, skrbelo jo je samo življenje tega nenavadnega tujca.

Bil je pa tudi ves drugačen mož, kakor razsajajoči, besni jakobinski častniki, mož trdnega značaja in plemenitega srca, in občutila je prvokrat v svojem življenju, da se je nekaj nenaravnega zgodilo ž njo. Imela je sicer tudi nekako sočutje s kraljem in njegovo rodbino, posebno pa princezino Elizabeto, danes pa je stal pred njo mož, ki si je v malo trenutkih pridobil njeno občudovanje in sočutje, in takoj se je jelo tajati njeno v žalostnih okolščinah otrplo srce.

„Kaj premišljuješ, Sabinka?“ povpraša jo Ferzen, okrepčavši se.

„Kako bi vas rešila,“ odvrne dekle. „Zgubljeni ste, ako vas jutri najdejo tukaj. Izmislila sem si že, kako bo najložje rešiti vas.“

Tu Sabina umolkne in rdečica ji oblije nežno lice.

„Govôri, srce moje!“ prosi jo grof.

„Nakanila sem vam posoditi svoje krilo,“ reče jetničarjeva hči.

„Ni napačno,“ mêni Ferzen smejoč se, „kako se pa naj reč razvije nadalje?“

„Ker se bo skoro začelo mračiti, ostavite vi celico,“ pojasnuje mu Sabina, „in poskusite priti iz Templja.“

„Kaj pa bo s teboj, dragica moja?“ vpraša jo grof.

„Bom se že izvila,“ deje deklè. „Moj oče je poznan kot strasten Jakobinec in zategadelj bode vsak dolžil le mene.“

„Nikakor ne morem vsprejeti te žrtve,“ zavrne jo Ferzen. „Samo nekaj zahtevam od tebe, pilo, da prepilim ono omrežje na oknu.“

„Ni vam mogoče uiti iz tega gradu,“ reče Sabina klavrno.

Smejoč se odgrne Ferzen svojo obleko in pokaže konopneno vrv, katero je imel krog prsi ovito.

„Kar `bi me jutri lahko izdalo, rešilo bo me nocoj,“ pravi potem, „samo pila mi manjka.“

Sabina zamišljeno zloži posodo v košarico in zatem pokaže na okno, rekoč: „Tu-le skozi bom vam vrgla pilo.“

Pogleda ga zelo iskreno in nato ostavi ječo.

„Čudno deklè,“ mrmra grof sam pri sebi, „Lahko jo je razvneti za najpredrznejše dejanje. Če dobim pilo, ne bo mi težko priti iz te luknje, ker sem dobro proučil načrt Templá. Ali čudno se mi pa zdi, da me imajo na sumu! Me je-li Žabó izdal? Izdajalec vendar ni. Bil je pa gotovo jako nepreviden.“

Take in enake misli so rojile po glavi sprehajočemu se po sobi.

Medtem se je čisto stemnilo, pa čakal je še vedno zamanj. Že je nakanil iskati kako drugo pot rešitve, kar nagloma med križi nekaj zašumeče ter zarožlja na tla. Grof ono reč hlastno pobere, bila je v papir zavita pila. Papir spravi v žep in začne omrežje prepilovati.

Peto poglavje.

Kako se je pravemu Žabótu godilo.

Pobegnil je Žabó, ko je zamenil svojo vojaško obleko s Ferzenovo ter prejel od njega obečane novce. Ker je bil nepoznan, zabaval se je lahko brez skrbi v prostornem Parizu.

Zanimala ga je najbolj neka gostilnica v bližini njegovega stanovanja, gostilnica, v kateri se je navadno igralo.

Stopi torej v to gostilno ter si naroči jedi.

Takoj dobi zahtevana jedila. Ko se Žabó okrepča, ogleda si natanko krčmo. Bila je dolga in precej nizka, a napolnjena z raznovrstnimi gosti. Ravnokar se je igralo v slabo razsvetljenem oddelku. Žabo radovedno pristopi. Kroglje drčé prav zapeljivo. Šmencaj, z enim sunkom dobi tam oni črnogledi mož stavo. Še enkrat zatočijo kroglje in tudi to pot dobi tujec.

Žabó se ne more premagovati delj časa. Poseže v žep po novce, stavi in dobi. Stavil je više in dobil. Dà, v tretje in četrto mu je bila sreča prijazna, in v kratkem je imel še enkrat toliko novcev, kakor mu jih je dal Ferzen.

Oddahnil se je malo, potem pa začel iznova igrati. Dobil je zopet, in dasi je tudi zanaprej zgubil tu in tam kako stavo, sreča mu je vendar bila mila.

„Ta gospod bo danes gotovo dobil v roke vso banko,“ pošeptavali so si gledalci, ki so radovedno obstopili mizo.

Te besede so podžgale razburjenega Žabóta takó, da je stavil tisoč frankov in naposled ves svoj imetek.

Zatočili so kroglje in „dobljeno!“ zavpil je širokopleč hrust. „Ta-le gospod je stavo dobil,“ dejal je kazaje s prstom na Žabóta. „Barka je razdrta. Voščim vam srečo, dragi moj!“

Potem je naznanil bankir, da je igra (za danes) končana, ker mu manjka novcev, širokoplečnež pa se je podvival, da pomaga Žabótu pridobljene novce spraviti v mošnjo.

„Silno me veseli, da se vam je tako obneslo,“ dobrika se velikan Žabótu. „Raca na vodi, to je zaklad! Čez petdeset tisoč frankov! Presneto, to je bila bogata žetev, pa kako bogata!“

S temi besedami poda Žabótu veliko usnjato mošnjo.

„To-le vam poklanjam,“ deje mu smeje, „sedaj pa pijva na vaše zdravje steklenico šampanjca!“

Žabó, kateremu se je hrust zelo prikupil s svojim dobrikanjem, privoli ter se vsede za mizo, prav dopadljivo pogledujoč lepo rejeno mošnjo. Takoj je stala steklenica z najboljšo kapljico pred njima, in pridno sta trkala na zlato srečo, ki ga je doletela.

Žabótu se je zdelo vino prav ukusno. Naroči še steklenico in še eno, in naposled se začne okoli našega stražnika vse nekako čudno vrteti.

Ono usnjato mošnjo je držal kaj krepko, kakor bi se bal, da mu je kdo ukrade.

Naposled vstane.

„Moram spat,“ zine trudno: „Točaj, odredite mi spalnico!“

Tudi njegov prijatelj se vzdigne, prime Žabóta, držečega v levici še vedno trdno svoj zaklad, pod pazduho ter ga tako vodi za natakarjem. Zadnji odklene presrečnemu stražniku spalnico, oni širokoplečnež pa mu prav priliznjeno stisne roko, rekoč:

„Da se jutri vidiva, dragi moj! Oj, to je bila sreča! Noben Parižan ne bo spaval tako sladko, kakor vi. Lahko noč!“

Sedaj je bil Žabo sam. Vse se je vrtelo okoli njega, ves je gorel; mislil bi si bil, da se mu sanja, pa svedočila je težka mošnja, s cekini napolnjena, da je gola resnica.

Umije se, da bi se vsaj malo ohladil in potem skobaca v postelj.

Kmalò vidi, da mu spati ni mogoče. Vse je kipelo v njem, boječ se mrtvouda, skoči na noge. Naposled sede v naslonjač in tako zaspi.

Ko se prebudi, ozre se najprvo na stol, kamor je položil mošnjo. O strah in groza! Mošnje ni več.

Brzo skoči po konci, obleče se in hoče iz sobe, da bi gostilničarja in točaja prijel v strah.

Vrata so zaklenjena. Vrta ključ, toda zastoj. Vrata se ne dadó otvoriti.

Zažene se k oknu, skozi katero je jutranje solnce vsipalo svoje žarke; odpre ga na stežaj ter kakor brez pameti kriči na ulice: „Pomagajte, okradli so me!“

Kmalu nato pride policijska patrolja tod mimo. Komisar udere v gostilno in kmalu stoji pred vrati sobe, v kateri je Žabo razgrajal, liki besen. Policaj sune nekolikfat v vrata in odprle so se.

„Kaj pa je?“ vpraša komisar Žabota.

Mahoma prihite natararji in vsi vprek kriče, kaj da ta burkljež tako grozno po sobi rogovili.

„Ukradena mi je mošnja z novci!“ toži Žabo obupno.

„Pijan je kakor čep,“ zavpije jeden natararjev.

„Naj govori!“ zadere se komisar nadenj.

Žabo mu je nato vse natanko razložil, kar se je pripetilo, natararji pa so trdovratno trdili, da se mu je vse to moralo sanjati.

Zdaj mu komisar veli, naj gre ž njim v pisarno, in prepozno je uvidel Žabo, v kak položaj je prišel. Ko dospeta tja, izprašuje ga vse

na drobno in naposled je vendar moral povedati svoje pravo ime. Komisar se pri tem imenu zelo zavzame.

„Glej ga no,“ mane si uradnik^{*} zadovoljno roke, „potem takem sem vjel onega ptiča, ki je preteklo noč na tako drzovit način ušel iz Templu. Da bi vas plent! kaj ste se nam izdali na tako otročji način?“

„Jaz nisem iz Templu ušel,“ trdi Žabo klavrno.

„Kedo pa je bil oni dozdevni Žabo, kate-rega moram iskati?“

Nesrečni stražnik je uvidel, da je izgubljen. Zmigal je z ramami ter se udal svoji usodi.

Odpeljali so ga potem v Templ in tam so ga takoj spoznali.

„Fant, presneto slaba ti bo pela,“ režal se je poveljnik. „Obsodili te bodo ter izročili rablju Samsonu. Pa povej nam vendar, kako se ti je posrečilo pobegniti iz te luknje?“

Zdaj se je Žabo izgovarjal, da ni ušel on iz ječe, da se je kdo polastil njegovih oblačil in namesto njega opravljal službo. Vsled te opombe je reč zmedel še huje. Tajenje natakarejev, njihova trditev, da on ni igral, njegovo nenavadno vjetje in čudno izpričavanje, vse je hipoma govorilo njemu na korist, in ni se mu očitalo izdajstvo nego samo zanemarjenje službe.

Častniki so vsi začudeni napeli obraze. Namah je bilo očito, da se je oni tujec polastil Žabotovih oblačil in je služil namesto njega.

Kdo pa je ta zločinec? To izvedeti so zelo želeli. Pokličejo torej zvitega Tisota.

Jetničar je bil zelo klavrn, ko je prišel v sobo.

„Poznate li tega fanta?“ vpraša ga poveljnik s prstom na Žabota kazaje.

Tisot ogleda obtoženca od pete do glave in naposled reče:

„Kaj pa da, Žabo je.“

„Kdo pa je bil ubežnik?“

„Bog si ga vedi,“ odreže se jetničar moško, „jaz sem jako dvomil, da bi bil taisti Žabo, in zapovedal sem hčeri, naj bi ga opazovala, pa bilo je vse prizadevanje zastonj. Bogat pa je bil, bogat, kajti imel je mošnjo natlačeno s samimi rumenimi zlati.“

„Kaj pa je izpovedala Sabina o onem jetniku?“ pozveduje častnik dalje.

„Nič, čisto nič,“ odgovori Tisot čmerno, „mislim, menila je, da je bil Žabo.“

„Je-li kraljev strežaj zaslišan?“ vpraša poveljnik ozbiljno.

„Petion ga je rešetal.“ dé Tisot, „pa nič napačnega ni zasledil in zategadelj mu je dovolil vrniti se h Kapetu.“

Zdaj so se zbrali častniki, da bi se na kratko posvetovali, kaj da storiti z Žabotom. Malo časa poslej je stražnik čul svojo obsodbo, katera se je glasila, da ni več vreden služiti republiki in se zategadelj mora odpustiti.

Kdo je bil veselejši kakor Žabo. Bal se je že celo, da mu vzemó glavo, zdaj pa ga odpuste.

Šesto poglavje.

Nemirna pričakovanja.

Malo dni po ravno omenjenih dogodkih je bila kraljeva rodbina jako razburjena. Res je, da so vrlega Klerija spoznali za nedolžnega ter da je svojo službo opravljal, pa vendar se je imelo pripetiti nekaj groznega in to ni bilo družega, kakor silovita ločitev kralja od rodbine. Narodni zbor jo je sklenil, izvršitev tudi naznanil, pa vendar za nekoliko dni odložil, ker še ječa ni bila čisto popravljena, v katero so kanili vtakniti trmoglavega vladarja.

Marija Antonjeta je jokala skoro noč in dan in njeni lasje so siveli vidno. Ludovik se je sicer moško držal, pa vendar se ga je v samoti

polastila nepopisna žalost, za katero je vedel samo zvesti Klerij.

Naposled se je približala ura ločitve. Ko je bila rodbina zbrana v kraljičini sobi, prišlo je šest mestnih odbornikov, kateri so naznanili, da morajo prečitati odlok narodnega zbora.

„V imenu ljudstva,“ tako je počel govornik Šarbonjé, „oznanjuje se, da odslej Marija Antonjeta in Marija Elizabeta Kapet ne smejo rabiti ne igel ne škarjic.“

Kraljičina Elizabeta je kralju ravno prišivala gumb na sukno. Morala je nit odgrizti z zobmi.

„Oj, draga sestra, kaj vse moraš trpeti!“ vzklikne kralj bolestno.

„Dokler sem še pri tebi, ni se mi pritoževati o ničem,“ odgovori nato Elizabeta.

„V imenu ljudstva se oznanjuje, da se ima Ludovik Kapet takoj ločiti od svojcev ter se nastaniti v malem stolpcu!“ nadaljeval je Šarbonjé.

Kraljica in njeni otroci so glasno zajekali, ko so slišali ukaz, in med njihovim tarnjanjem so kralja odgnali v novo ječo, katero so zidarji še snažili, da bi se moglo za silo v njej stanovati.

Nesrečen kralj prvo noč ni zatisnil oči in njegov strežaj je plakajoč sedel v kotu še vlažne celice.

Prihodnjega jutra mu je prinesel deček kupico limonade in hlepček kruha. Kralj je svoj zajutrek delil s Klerijem, rekoč: „Potrebujete bolj krepila, kakor jaz.“

Tako so se nad kraljevo rodbino zbirali vedno temnejši oblaki. Govorilo se je kmalu, da hočejo kraljici odvzeti otroke, in naposled se je raztrosila še govorica, da kralja postavijo pred narodni zbor. Dovolili so končno jetniku, da je časih smel obedovati pri svoji rodbini.

Klerij je kralju povedal, da ga bodo prihodnji četrtek odvedli v narodni zbor, kralj pa je to grozno vest med obedom naznanil svoji soprogi. Strežaj je pripovedoval pozneje, da nikdar ni videl kraljice tako žalostne, ter da kraljeva rodbina nikdar prej ni bila tako nesrečna, kakor ta dan, pa vendar si je Klerij štel v dolžnost to naznaniti, da bi se kralj pripravil tem lažje ter govoril s kraljico.

Tako je slednjič napočil usodepolni dan 11. decembra 1792. l. Že ob petih zjutraj so po vsem Parizu bobnali „generalmarš“. Konjištvo je ropotalo s svojimi topovi po ulicah proti Templu in ga nazadnje obstopilo.

Kralj je bil zelo miren. Pogovarjal se je s sinom, ki so ga privedli k njemu. Ob ednajstih

so dospeli uradniki, kateri so zapovedali, naj se deček odvede k materi.

Kralj namigne Kleriju in ta odpelje kraljeviča. Ko ga kraljičina Elizabeta zagleda prihajati z dečkom, vzklikne vsa prestrašena: „Kaj pa se je zgodilo? Čemu ste prišli? Je-li moj ubogi brat bolan?“

Ta trenotek zaropočejo bobni na novo in kraljičina nič dobrega sluteča, pade na kolena in moli: „O Bog, položi besede modrosti v usta mojega ubogega brata, omehčaj srca njegovih zakletih sovražnikov, da mu storé pravico, katero zasluži!“

Krčevito je Marija Antonjeta pritiskala sinka na svoje prsi, dočim je princezinja Marija Terezija popraševala teto, kaj da se je pripetilo novega in strašnega.

„Nič, srček moj,“ je rekla Elizabeta, „dovolj je že tega, kar se je zgodilo do sedaj! Zgôdi se naj karkoli, Bog je to pripustil, njegovi sveti volji se moramo vdati.“

V tem, ko je rodbina nesrečnega kralja zdihovala v globoki žalosti, korakal je isti nemirno v svoji celici semtertje. Naposled je sedel v naslonjač in naslonil glavo na roke.

Dolgo je tako sedel. Slednjič je vstopil stražni častnik.

„Kaj pa hočete,“ vprašal ga je kralj. „Mislil sem, da vam je slabo,“ odvrnil je častnik.

„Način, kako so mi odgnali sinka, napolnil me je z žalostjo,“ dejal je kralj.

Vojak je na to odšel, nesrečni vladar pa se je sprehajal po sobi.

Bila je to grozna ura, ki jo je doživel sedaj, ura, v kateri bi pač lahko obupal najmočnejši. Boriti se je moral za življenje. Njega, ki je bil prvi v državi, postavili bodo pred ljudske poslance. pred nje, kateri zahtevajo njegovo smrt. Oh, kaj ga je pričakovalo! Smrt, grenka smrt bilo je najmanjše hudo, toda zasramovanje, katero ga je čakalo od strani surovega zbora, to je siromaku težilo srce. Danes se bo pasla drhal, ta prokleta sodrga, na njegovem pogledu. Nič se ne boj, kralj Ludovik! Bodi srčen, da te ne bodo zasramovali oni, kateri te hočejo pogubiti.

Sedmo poglavje.

Obsodba in smrt.

Okoli dveh popoldne je prišel mestni župan Šambon s prokuratorjem in mnogimi častniki h kralju.

„Prihajam,“ tako je rekel, „v imenu narodnega zbora, da vas Ludovik Kapet, pozovem pred sodni stol.“

„Kapet se jaz ne zovem; to je ime davnega mojega prednika, toda strinja se z vsem, kar sem moral trpeti zadnje štiri mesece. Pojdem z vami, ne da bi bil poslušen ukazom narodnega zbora, ampak zato, ker imajo moji nasprotniki oblast v rokah.“

Molče so vsprejeli kralja v zboru. Ondu je sedel Mará, ki je svojo navadno, umazano obleko zamenil z lepšo, rekoč: „Dan kraljeve obsodbe je za-me praznik.“ Navzoč je bil tudi vojvoda Orleanski, kraljev sorodnik. On, državlján Egalité, kakor se je imenoval, je pripeljal svojega najmlajšega sina v zbor, da bi mu pokazal nesrečnega vladarja. Na vzvišenem prostoru je sedel mladi, pa strastni Sent Žist, ki je baje rekel: „Kaj treba kralju pravde in sodbe? Ubijmo ga, kakor ubijamo sovražnike na bojišču! Četudi ne bi bil ničesar pregrešil, bil je kralj in že samo zato je zaslužil smrt!“

Barèr, predsednik zboru, velel je naposled kralju: „Ludovik, dovoljeno vam je, da se vsedete.“

Sedaj so ga izpraševali, in to jako dolgo. Vsa ta vprašanja pa so obsegala samo eno, ki

se je glasilo tako: „Zakaj si ti, bivši kralj, prizadeval si na vso moč, da ostaneš kralj?“

Vladar je na vsako vprašanje odgovoril dostojno, niti eno vprašanje ni bilo tako stavljeno, da bi ga vjeli. Naposled so ga izpustili ter mu dovolili, da si je smel sam izbrati zagovornike.

Stari Malzerb, nekdanji minister nesrečnega kralja, prosil je za ta posel. Ne boječ se smrti, ki je morda združena s tem opraviлом, pisal je zboru:

„Ne vem, ali bode te dali kralju kakega zagovornika in ali mu bode te dovolili, da si kate-rega izvoli. Če mu je to dano na voljo, tedaj vas prosim, naznanite Ludoviku Šestnajstemu, da sem jaz pripravljen zagovarjati ga. Bil sem dvakrat poklican v njegovo svetovalstvo v onem času, ko so se zavidali za to čast; sedaj pa, ko je zelo opasen ta posel, štejem si v sveto dolžnost, da prosim zanj.“

Kralj si je izvolil Malzerba in mladega odvetnika Desežeja.

Zagovor zadnjega je bil mojstrsko delo, pa vendar je bil ves trud zamanj. Glasovali so vsi za smrt. Zanicarni vojvoda Orleanski je glasoval takó-le: „Glasujem za smrt, prepričan, da

vsi zapadejo smrti, kateri hočejo kratiti pravice ljudstva!“

387 poslancev je glasovalo na smrt, 334 pa nasprotno.

„Živel narod, svoboda, enakost!“ rjula je besna druhal, ko je predsednik s trepetajočim glasom čital izid glasovanja.

Malzerb je plakajoč padel pred kralja, ta pa je bil zelo miren.

„Ne zavidajte mi tega edinega pribežališča, katero mi še preostaje,“ rekel je mirno. „Že več dni se izprašujem, ali sem med svojim vladanjem česa zakrivil proti ljudstvu, pa svobodno porečem, da nisem našel ni ene krivice, in nadejam se, da bom lahko položil račun Gospodu, pred čigar obličje bom skoro stopil. Vedno sem hotel le srečo ljudstva, drugih želj nisem gojil nikdar!“

Opoldne 20. januarja leta 1793 prečital je minister pravosodja kralju obsodbo.

Mirno in trdno je nato rekel Ludovik:

„Zahtevam tri dni odloga, da se dostojno pripravim na smrt.“

Začelo se je novo glasovanje in zavrgli so kraljevo prošnjo. Smrt mu je bila odločena v štiriindvajsetih urah.

Santer je ta odlok naznanil kralju.

Ludovik je nato v obširnejši prošnji prosil, da se poplačajo njegovi dolgovi, prosil je, da bi se preskrbela njegova zapuščena rodbina in pa, da bi slobodno občeval ž njo.

„V imenu narodnega zbora,“ blebetal je pijani Santer, „dovoljuje se Ludoviku Kapetu vse, toda on mora prihodnje jutro v krtovo deželo. Naš narod je velik in pravičen, on se bo tudi posvetoval, kaj mu je storiti s Kapetovo rodbino.“

Nato je prišel irski duhovnik Edžuerds, katerega si je kralj izvolil za spovednika, in zaprla sta se v celico, da mu je Ludovik prečital svojo oporoko ter se izpovedal.

Kraljeva rodbina je medtem izvedela vse. Kraljevič je zdajpazdaj prosil: „Pustite me pred zbor, pustite me pred zbor! Prosil bom za življenje svojega ubogega očeta!“

Trdosrčni stražniki ga niso hoteli uslišati.

Med tem je napočila ura ločitve. Klerij je v kraljčini sobi stole razpostavil tako, da zunaj stoječi stražniki niso videli tarnajoče rodbine. Na Ludovikovo zapoved je imel pripravljen led z vodo. Edžuerds pa je ostal v stranski sobi, da ne bi s svojo navzočnostjo vznemirjal kraljice.

Kak prizor!

Vsi so objemali nesrečnega vladarja in prevelike žalosti niso mogli govoriti. Pol ure ni bilo

slišati družega, kakor žalostno stokanje, katero se je čulo celo na dvorišče.

Kraljevič je slonel na očetovih kolenih, poleg njega je stala princezinja Marija Terizija, na levi strani je sedela kraljica, na desni pa Elizabeta.

Trepetaje so poljubljali obsojenca. Kadar je spregovoril, so vsi jokali.

Po desetih je hotel kralj oditi v svojo celico. Vsi so se ga oklenili in ga hoteli na ta način zadržati. Žalost, neskončna žalost jim je napolnjevala srca.

„Moramo te še vsaj edenkrat videti!“ ihtela je princezinja Elizabeta.

„Jutri zgodaj!“ rekel je kralj.

„Obljubi nam!“ prosili so vsi.

„Obljubujem vam, in zdaj z Bogom, dragi moji!“

Pri teh besedah je Marija Terezija omedlela, kraljevič pa je tekkel k stražnikom, proseč jih: „Pustite me pred ljudstvo, pustite! Moj oče ne sme umreti, prosil bom, da mu prizaneso!“ Naposled se je kralj vendar poslovil, dolgo se je še tja v tiho noč slišalo stokanje žensk in otrok, Parižani pa so spali — prav mirno.

Ob eni uri se je kralj vlegel k pokoju, poleg njegove postelje je klečal Klerij, kateri vso noč ni zatisnil oči. Ko se je vladar proti peti uri

vzbudil, vstal je mirno, zaukazal je poklicati Edžuerdsa in je vsprejel zadnjo popotnico.

„Ne bojim se smrti,“ rekel je potem, „ker vem, da dobim namesto minljive krone večno.“ Potem je objel in poljubil Klerija.

„Prosil sem, da smete ostati na strani mojega sina,“ dejal je, „oj tolažite ga v tej zanj gotovo žalostni uri! Morebiti mu bo vendar mogoče pozneje poplačati vašo ljubezen.“

Na to je prevzel Klerij več reči, katere so bile kraljici namenjene in je jokaje odšel počasi, tudi Edžuerds je šel h kraljevim, da bi jim naznanil, da kralja ne bodo več videli; ko se je vrnil, našel je kralja pri peči grejočega se, ker v sobi je bilo mrzlo.

„Moj Bog,“ tako je dejal, „kaj bi bil zdaj brez vere v Večnega, po njem se mi zdi smrt prijetna.“

Ob pol devetih uri je prišel Santer, poveljnik narodne straže, in naznanil kralju, da ima ukaz, peljati ga na morišče. „Pojdimo! pripravljen sem!“ reče Ludovik krepko ter gre s Santerjem in njegovimi častniki. Prišedši na dvorišče, ozre se kralj na okna svojih ljubih. Pa, oh! Črez noč so jih besni Jakobinci zabili z deskami; niti enega pogleda od njegovih dragih mu niso privoščili. Kralj je sedel v kočijo in odpeljali so ga. Od

zadaj je jahalo konjištvo, ki je seboj peljalo svoje težke topove.

Dospevši na morišče, stopal je kralj trdnih korakov po stopnicah na oder, ozrl se proti Tulerijam,¹⁾ stopil potem na kraj odra ter rekel s čvrstim, donečim glasom: „Francozi! umrjem nedolžen; odpuščam vsem sovražnikom iz srca ter želim, da bi Francoska“

V tem trenutku zavpije rdečenosi, pijani Santer; na njegovo zapoved zaropočejo vsi bobni in vduše zadnje besede nesrečnega kralja, ki je potem vsprejel smrtni udarec.

Osmo poglavje.

Pogin kraljeve rodbine.

Malo pred smrtjo je rekel kralj: „Ne bojim se smrti, pa vendar ne morem brez strahu misliti o usodi svojih ljubih.“

Hudo, da hudo se jim je godilo. Na dan kraljeve obsodbe so sedeli tihi in blede skupaj. Niti besedice niso spregovorili. Poslušali so hrup,

¹⁾ Kraljevi grad.

ki je donel iz ulic. Naposled je utihnilo vse in sedaj ustane Marija Antonjeta.

„Odsekali so mu glavo!“ vzkliknila je s povzdignenimi rokami: „Bog se nas usmili!“

Ta dan je bil prav strašen tem *ubožcem.

S sklenjenimi rokami je stopala kraljica po sobi. Njene solze so vsahnile in potrta je bila njena oseba.

Nastopni dnevi so bili jetnikom jednolični in pusti. Ostro nadzorovanje se je zmanjšalo, ž njim vred pa tudi póprejšnje oskrbovanje, katero so do sedaj skazovali jetnikom. Klerij je bil iz službe odpuščen in sledili so dolgočasni dnevi, dokler ni nov naklep, rešiti kraljevo rodbino, provzročil neprijeten hrup. Nek rojalist¹⁾ z imenom Toulan se je priplazil v ječo, nameravajoč najprej rešiti kraljico, potem pa Dofena. A njegov namen so zvedeli in narodni zbor je sklenil, Dofena odvzeti kraljici. Ko so prišli zbornični poslanci in je njihov govornik bral ukaz: Sin obglavljenega Ludovika Kapeta se ima izročiti državljānu Simonu,“ planila je Marija Antonjeta k svojemu detetu, da bi ga branila.

„Dokler bom jaz živa ne dobite v pest mojega otroka!“ zavpila je vsa razburjena.

¹⁾ Kraljev privrženeec.

Nek poslanec je popadel princezinjo Marijo Terezijo, žugaje jo umoriti, ako bi ne bila kraljica pokorna narodnemu zboru. Tiho plakaje oblekla je mati svojega sinka. Opominjala ga je še, naj bo ubogljiv in poslušen in naj bode svojim prihodnjim rednikom vedno pokoren. Policija je kmalu potem Dofêna odpeljala ter ga izročila neusmiljenemu Jakobincu Simonu. Marija Antonjeta svojega sina ni videla več.

Tudi njej je ura imela odbiti v kratkem. V noči od 1. do 2. avgusta zaškripala so ječina vrata in zapovedali so: „Antonjeta Kapet naj vstane!“

Sledil je nov, žalosten prizor. Nasilno so odtrgali kraljico od njene hčere in svakinje.

„Le mirni bodite!“ rekla je jokajočima.

„Oj mati!“ vzkliknila je hči, „obsodili so očeta in tudi tebi ne bodo prizanašali. Oh, s teboj hočem iti in s teboj umreti.“

Ko je nesrečna kraljica šla iz ječe, butnila je tako močno ob nek tram, da jej je čelo jako krvavelo.

Vprašal jo je nekdo prisotnih, če jo čelo hudo boli od udarca.

Ona pa je odgovorila: „O ne, mene nič več ne more boleti!“

V novi ječi so zelo slabo in nedostojno ravnali ž njo.

Pač je še poskusil nek vitez Rižvil, vspodbujen po grofu Ferzenu, ki je takrat bival v Bruselju, rešiti jo, a tudi njegov namen je bil prišel na dan, komaj je sam ušel in v Belgijo Ferzenu prinesel kraljičin medaljon, katerega je isti nosil do smrti. Nek drug prijatelj, ki je došel do nje, našel jo je v cunje oblečeno na klopi sedečo, ko je z dolgim zobotrebcom vezla podvezo. Tudi ta je moral popustiti misel, da jo kdaj reši.

Slednjič so jo obsodili. Dostojno je odgovarjala na vsa vprašanja. Povrnivši se v svojo celico, pisala je zadnje pisemce princezinji Elizabeti.

„Ravnokar so me obsodili, toda ne k sramotni smrti, kakor kakega zločinca, nego združena bom s tvojim bratom. Oh, v kakem stanu vas moram ostaviti! Moj sin naj nikdar ne pozabi zadnjih očetovih besed, namreč, naj se ne maščuje nad našimi sovražniki. Zbogom, draga sestra! Objemi, poljubi moje uboge otročiče! Zdravi ostanite!“

Na bornem voziči se je morala na morišče peljati kraljica, hči Marije Terezije. Umrla je dne 16. oktobra leta 1793 vsa vdana v božjo voljo.

Krviželjnost Jakobincev pa še ni bila nasičena. Dne 8. maja leta 1794 odpeljali so iz ječe princezino Elizabeto, kraljevo sestro.

Nesrečna kraljičina Marija Terezija, katera je morala sedaj sama ostati, prosila je milo sodne hlapce, naj bi jo umorili s teto vred, a pahnili so jo v ječo nazaj.

„Bodi srčna! Moli in zaupaj v Boga!“ bile so zadnje besede Elizabetine, katere je govorila svoji nečakinji. Dan potem (9. maja) je pretrpela vso muko.

Kraljeviču se je ta čas tudi zelo hudo godilo. Trpel je revščino in glad, in ko je po padcu Jakobincev vladajoča, zmernejša in treznejša stranka poslala Barasa, ki naj bi pozvedel, kako da se godi nesrečnemu kraljevemu otroku, našel ga je že bolj mrtvega nego živega. Odvzeli so ga rediteljem ter ga zopet dali v Templ v oskrbo, toda žal — po toči ne hasne zvoniti.

Na smrtni postelji je želel svojo sestro videti. Prepeljali so jo k njemu. Objela sta se zadnjikrat.

„Slišim mater govoriti!“ šepetal je umirajoči deček. „Ravnokar pride póme!“

To izgovorivši, zgrudil se je v postelj nazaj in izdihnil nedolžno svojo dušo. Tako je umrl nesrečni kraljevič.

Pol leta pozneje so se vrata Templja odprla princezinji, ki je edina ušla pogubljenju. Njen ujec, cesar avstrijski, zamenil jo je za vjete Francoze.

Še enkrat se je ozrla na zatemnelo poslopje.

„Minulo je štiri leta in pol,“ vzdihnila je, „ko so mene in moje sorodnike tu-le vrgli v ječo. Oh, le jaz sama sem še ostala živa, jaz najnesrečnejša izmed vseh!“

Zamenili so jo v mestu Bazilji (v Švici). Tu je tudi našla nekdanjega komornika svojega očeta.

Pariška direkcija ji je poklonila več daril. Ona pa je vse poslala nazaj rekoč: „Naj se dadó ta darila onim, ki so mene pripeljali tu sem. Ne potrebujem nikakega darila!“

Pozneje se je zaročila nesrečna princezinja s svojim stričnikom vojvodo Anžulemskim. Pravijo, da se nikdar ni nasmehnila; videlo se je, kakor bi bila kal njenega življenja zamorjena vsled prestanega trpljenja. Ta princezinja je bila zadnji otrok nesrečne Marije Antonjete, hčere cesarice Marije Terezije.

Revolucijo pa je ukrotil mož z otoka Korzike, Napoleon I., in le malo besnih jakobiskih načelnikov je doživelo novo stoletje.

Deveto poglavje.

Konec.

„Čuj! prijatelj!“ zakliče nekega dne ne ravno lično oblečen mož bogato, a vendar neokusno oblečenemu gospodu.

„Kaj je?“ ogласi se ta ponosno.

„Niste - li vi oni gospod, ki se je potrudil pred nekaj tedni nekega srečnega igralca spremiti v spalnico?“ vpraša prvi, ki ni bil nikdo drug nego Žabó. „Dà, sedaj vas zopet popolnoma poznam. Hej! Kje pa je ostal moj denar?“

Nagovorjenec pogleda Žabóta izprva zaničljivo, potem pa jezno ter zavpije: „Ste - li iz norišnice ušli gospod, ka - li!“

„Le nič ne tajite, dà, vi ste bili, prisežem, da ste me vi spremili v spalnico!“ reče Žabó, ter položi svojo roko na tujčevo ramo.

„Proč z roko, če ne ste takoj mrtev!“ zagrmí tujec nanj.

Bivši stražnik ni hotel moža izpustiti, temveč se je oziral po policiji, in ker te ni bilo blizo, klical je zbrano množico na pomoč.

Liki dva borilca stala sta si ta dva nasproti. Ljudstvo se je že veselilo pravičnega dvoboja; a ta čas je že prišla policija.

„Ta mož me je okradel,“ pravi Žabó častniku,
 „Ni res, laže, ne poznam ga!“ kriči obdol-
 ženec.

„Pojdita oba z menoj v stražnico!“ veli po-
 licijski častnik.

Ko so ju zasliševali, pokazalo se je, da Žabó
 ni mogel dokazati svoje trditve, da je bogato
 oblečeni tujec že več let brez vspeha zasledovan
 zločinec. Žabó je smel po dolgem zasliševanju
 oditi, hudodelnik pa je moral v ječo.

„Denar sem sicer izgubil, pa dobro mi dé,
 da sem le kaznil sleparja, ki mi ga je ukradel!“
 pravi Žabó sam pri sebi odhajajoč.

„Čujte, dragi Žabó!“ zakliče v tem hipu
 nekdo za njim.

Žabó se ozrè in zagleda Sabino, Tisotovo
 hči.

Óči mu veselja zažaré, ker je imel deklè rad.

„Veseli me, da te zopet vidim,“ reče ji brzo
 pozabivši, kar je ravnokar doživel.

„Kje je pa oni dozdevni Žabó?“ vpraša ga
 Sabina.

„Menda si se seznanila ž njim, kali?“ praša
 jo brzo. „Morebiti me hočeš celó tožiti!“

Sabina povesi óči.

„Veste-li, kje je sedaj tisti dozdevni Žabó?“
 praša ga za nekaj časa zopet.

Žabó odkima z glavo in premeteno pravi: „Na tvojem mestu bi onega pozabil ter bil s pravim Žabótom zadovoljen.“

Sabini je vsa kri stopila v lice.

„Tedaj res ne veste, kje sedaj stanuje in kdo da je?“ pozveduje ona.

„Ne vem,“ odgovori Žabó.

Dekle ga pozdravi in hitro izgine, kakor je prišla; Žabó pa je potoma premišljeval o tej novi prigodbi.

Srečno prebivši strašna leta revolucije, vstopil je v vojno velicega Bonaparte-ja. Odlikoval se je v bitkah pri Lodi, Arkole in pozneje pri Marengi, šel je kot častnik na Švedsko z Bernadote-jem, ki mu je skazal mnogo dobrot ter se je malo prej bil oženil s Tisotovo Sabino. Umrl je kmalu po prihodu v novo domačijo in Sabina je postala vdova.

* * *

Po Stockholmskih ulicah se je pomikal nekega dne slovesen sprevod. Umrl je kraljev sorodnik. Spremljalo je pokojnika več stotin vozov. V prvem je sedel grof Ferzen, maršal vsega kraljestva. Njegovi osiveli lasje so mu padali na rame. Sedel je ponosno, čeravno ga je črtilo

ljudstvo in plemstvo, ker tudi tukaj je branil kraljevo oblast.

Ljudstvo naglo obstopi grofovo kočijo.

„Ven ti izdajalec!“ kričala je drhal.

Kamenje je letelo v šipe, konji so se splašili, kočijaž je pobegnil in v malo trenutkih je obstala kočija. Grof Ferzen jo je moral zapustiti. Njegova glava je krvavela.

Drhal je z dežniki in palicami udrihala po njem, on pa je šel, obdan od vseh strani od kričeče množice, proti bližnji gostilni. Večkrat so ga pobili na tla ter vpili: „Ubijte ga, izdajalca!“

Vendar se je pobral vselej ter prišel naposled do gostilne. Milosrčni oštir mu je dovolil vstopiti. Neka gospa, ki je gledala skozi okno sprevod, odvedla ga je v svojo sobo, kjer se je takoj zgrudil na zôfo. Padel je v omedlevico in obležal nezaveden, dočim je zunaj razsajala drhal. Ko se je čez nekaj časa zavedel, videl je, kako je blaga gospa skrbela zanj. Solzeča se mu je obvezovala rane in hvaležno jo je pogledoval. Njeno lice se mu je zdelo znano. Premišljeval je, kje neki jo je že videl.

„Kedo pa ste?“ vpraša jo.

„Imenujem se Sabina Žabó, odgovori mu gospa ljubeznjivo.

„Sabina?“ mrmra grof ves zamišljen.

„Ste-li iz Francoskega?“

Gospa mu prikima ter pokaže na medaljon, ki je visel izpod grofove obleke.

„Marija Antonjeta mi ga je dala,“ reče Ferzen na to, „zdaj vas zopet poznam! Vi ste hči onega jetničarja! O Bog, v kakih okoliščinah sva se sešla!“

„Umirite se gospod grof,“ prosi ga Sabina ganjena. „Hitela bom po zdravnika. Iščejo vas sicer, toda ne bodo se predrznili prodreti v žensko sobo.“

S temi besedami odide Sabina Žabó skozi druga vrata, katera potem skrbno zaklene.

Ferzena ni našla več živega. Ko se je za četrto ure vrnila, že je drhal zalotila grofa, izvlekla ga iz sobe in ubila.

Tako nesrečno in kruto je izdihnil svojo dušo ta plemeniti privrženec in zvesti prijatelj nesrečne francoske kraljeve rodbine Ludovika Šestnajstega v svojem krasnem rojstnem mestu Stockholmu.